

Parlament de D. Miquel Duran i Pastor
President de la S.A.L. a l'acte inaugural
del Congrés a la Sala Capitular
de la Seu de Mallorca

Excm. i Rdm. Sr.
Excms. Srs.
Honorable Sr.
Il·lms. Srs.
Senyores i senyors

Quan fou arrasat, a principis en 1837, aquell conjunt gòtic de gran mèrit artístic que coneixíem com a Sant Domingo, ("una equivocada mesura progressista") l'alicorn medieval ja havia sortit de l'illa. Podríem doncs, al fer referència a la triste història del nostre patrimoni, establir una bona nòmina de responsables que en més de segle i mig mereixen *alicorns* per haver permès l'exposició que hem sofert.

Efectivament el 18 de febrer de 1837 arribava l'ordre que manava fos evitada aquella demolició. Però ja era tard i els esbucaments es perllongaren: pel Carme, a la Rambla; per l'actual plaça de la Reina; l'església i convent dels Mínims i per la del Rosari a Sant Nicolau vell.

La reforma –la necessitat de la qual no es podia discutir– aquí es dugué d'una manera esburbada, i en pagam encara les conseqüències: 694 quadres i 39.400 volums devien formar un museu i una biblioteca, i si bé molts dels llibres donaren lloc a una biblioteca pública, les pintures foren dispersades i algunes mal venudes.

Convé-fer-ne memòria avui que fa 200 anys neixia Juan Álvarez Méndez!

Perque com conta Antonio Flórez: "Los frailes y las cofradías religiosas... ..declaraban y tenían por más devoto de la Virgen al que pujaba la torta con más bríos y más dinero, y los liberales declararon y tuvieron por más devotos de la libertad y del régimen constitucional al que tuvo más capital y más empuje para pujar los bienes mostrencos".

De manera que el Bolletí Oficial de Béns Nacionals publicava allò que passaria en pública licitació de la comunitat religiosa a la companyia mercantil, i fixava dia i hora a les Cases Consistorials on revoltant el tribunal hi hauria els licitadors, els vividors i els curiosos.

Entre els primers hi eren els principals capitalistes, mitjançant els seus representants. I entre els vividors no es comptaven els qui anaven per a comprar, però si els que cercaven qualche xaripa per fer més suportable la vida. No hi anaven per rematar sinó per ésser rematats.

Conseqüència directa foren els negocis pels banquers i així mateix feina pels jornalers que s'ocupaven esbucant. Era, en aquest darrer cas, la darrera sopa repartida en els convents...

Es clar que també començà el desgavell urbanístic: sorgiren les plaquetes!. Perque els catòlics compraren, i els moderats i els conservadors donaren suport a la necessitat del programa desamortitzador.

Així començava la gran expoliació del nostre Patrimoni a la contemporaneïtat.

Més envant tenguérem una "Academia mallorquina de Literatura, Arqueologia y Bellas Artes", i una "Diputación Arqueológica" subsegüents, segons models del continent, per ocupar-se dels béns artístics. Fins que als anys vuitanta del s. XIX sorgeix una iniciativa particular i ben mallorquina: la Societat Arqueològica Lul·liana, que s'aferraria a l'Església illenca per a poder gaudir de tot d'una d'un status.

Quina ha estat la trajectòria de la Arqueològica?

Devant tot es topa amb "els tradicionals obstacles i les resistències passives". Com s'estampava al primer Bolletí de 1885: "el nostre deure: apel·lar a les corporacions oficials que tenen el deure d'evitar la mutilació o destrucció de monuments".

Però vet ací el procés secular:

A 1885 fa campanya per a què el Castell d'Alaró no sigui subhastat per l'Estat, i per a salvar el material prehistòric de Cabrera. A 1886 es promou la restauració de la cova de Sant Martí. I dos anys després a la Plaça Major de Ciutat es posa una làpida al lloc on segons tradició hi hagué el bressol de Ramon Llull, mentre hi havia queixes de la passivitat respecte a la canonització del Mestre il·luminat. I encara es feren gestions a favor del convent de la Concepció, l'oratori del Puig de Santa Magdalena i les parròquies d'Alaró i de Sóller.

Però el primer balanç és pessimista: "les resistències passives d'uns, les susceptibilitats injustificables d'altres, la malèvola ignorància d'alguns i la tradicional indiferència demolts, s'oposen al prompte i feliç desenvolupament dels nostres propòsits".

Bartomeu Ferrà concretava més els danys, fent referència a la manca de treballs científics, per no recompensats, que veia com una conseqüència palesa de la "febre política que gasta inútilment...".

Els anys noranta serien ben actius. Ho intuï M. Santos Oliver a *La España Moderna* a principis de la dècada: la SAL és una excepció a la regla de la negligència i la desnaturalització indiferent. Perque defensa els monuments amenaçats..., treballa amb abnegació..., tant més noble, quant no l'encerta a comprendre l'escepticisme actual..., i contribueix valerosament a que no sia consumada a Mallorca l'abdicació definitiva de la seva personalitat.

Així l'Arqueològica cridà l'atenció sobre obres a la Sala de Ciutat i es plantejava la necessitat d'aixecar habitatges per a obrers. Encara que la Junta General es queixi de "la realitat desconhortadora; la fredor dels mallorquins en general per tot el que fa referència a l'art i als antics monuments de l'illa, i n'és causa de què... molts comportin que es tudin i podresquin per damunt porxos, magatzems i terrades d'església".

Per qualche cosa Gabriel Alomar a principis d'aquest segle, a un treball premiat sobre La Seu, feria memòria de "quan trespàvem per aquelles terrades sense fi, entre els munts d'objectes malmesos i destrogats, records del temps vell, graderies de Casa Santa, cirials de fusta podrida, vares de penons...".

Res té d'extrany, aleshores, que la SAL fes públic al procés incoat davant el tribunal de l'opinió pública il·lustrada, contrari al malhaurat projecte de transformació del Palau Municipal de Ciutat, denunciant el perllongat silenci de la major part dels diaris, i declarant que "Sia el que sia lo que d'avui en avant es fassa a la Casa consistorial (la SAL) podrà mostrar sempre (la seva protesta) com un títol que l'eximeix de complicitat o d'indiferència".

Més envant una Comissió de la Societat anirà a Costitx per estudiar *in situ* els descobriments de caps de braus, encara que ben aviat es pogué llegir una Reial Orde disposant sobre el pagament immediat de les troballes, i encomenat al Director de l'Escola Normal de Mestres —com a funcionari d'Instrucció Pública— que rebés i pagàs els objectes, per la qual cosa se li lliuraria l'import. Per suposat es contemplà com tot se n'anava cap al Museu Arqueològic Nacional.

Hi hagué millor fortuna al conèixer l'imminent sortida de l'illa d'una arca conservada a la sacristia de l'ex-convent dels Agustins de Felanitx, perquè es donà la veu d'alarma de manera prou convinçent obligant al Batle a suspendre la treta.

Es veritat que aquests anys noranta del XIX suposen un augment del prestigi de l'entitat que rebrà correspondència d'En Hübner i tenia corresponents a Roma, com Pietro Amat di S.Filipo. Però els núvols també hi eren presents, perquè com deia Francesc Salvà —aleshores President de la SAL— "a vegades allà on manco un es fa contes els més bons desitjos s'hi estellen". I per la seva part l'insubstituïble Bartomeu Ferrà manejaria la ploma amb coratgia:

"... si fossen molts els que ens imitassin, no hauríem vist amb greu sentiment com els traficants antiquaris han buidat arreu demobles artístics els porxos de cases anomenades, els racons de les de la vila, i els magatzems d'esglésies i santuaris, explotant la indiferència i la ignorància de sos propietaris o dels administradors; hauríem hagut d'acotar el cap davant la nul·la voluntat per ajudar-nos dels qui amb raó dels seus càrrecs hi estan obligats; hauríem experimentat la resistència sofronyada d'alguns pocs desertors de la nostra empresa... A la nostra illa per que no vulguim sebre si existim, més que quan formam a vanguardia en defensa dels nostres monuments".

Els darrers anys del s. XIX es consumirien d'una banda amb la petició adreçada al Ministeri de Foment per a que es rectificàs la Reial Orde que manava que els documents de les extingides ordres religioses, que es trobaven a la Delegació d'Hisenda, anassin a parar a l'Arxiu Històric de l'Estat; amb aquest significatiu afegitó: "sempre fou més pròpia i exclusiva la nostra vida" i la "nostra història lo que guanya en intensitat i caràcter ho perd en interès directe quan del conjunt de la nació es tracta".

D'altra banda, i amb motiu de la pèrdua de la Casa dels Comtes de Montenegro, Estanislau Aguiló faria aquestes reflexions:

"Raó tenim, que mos sobra de plànyer i queixar-nos, i fins per aspres recriminacions en tendríem si no mos fes acalar el cap envergonyits el testimoni de la consciència, que a tots ens acusa d'haver contribuït igualment a fer mal bé la nostra herència de records i glòria de la pàtria, d'haver posat mà atrevida en els seus monuments més notables per fer-ne placetes i cases de lloguer, d'haver renegat de son caràcter i usances per desfrassar-nos ridículment a la moda del darrer figurí que ve de fora, d'haver cregut que tant més adelantàvem en tots els rams quan més fugíem de noltros mateixos".

Enflocant, com acabatall, que mirau per on l'únic que no canvia són els *caperrins*...

No hi haurà canvi de tonalitat amb el nou segle, perquè a 1901 amb els titulars *A to de protesta*, el Bolletí feia seva una crida de *La Veu de Monserrat* que declarava que

"Ha d'avergonyir-nos que a l'extranger hi hagin tants i tants d'afavoridors dels museus, i qu'es comprin... coleccions al objecte de regalar-les a la Pàtria, mentre aquí... abunden tant i tant els venedors".

To de protesta que pujarà set anys més envant, perquè per 19 vots contra 14 l'Ajuntament de Ciutat pren l'acord d'esbucar la Porta de Santa Margalida.

Per a la SAL amb aquest acord "no quedà en molt bon lloc la cultura i el patriotisme de la majoria municipal", malgrat que els socis A. Mª Alcover, M. Costa i Llobera, B. Ferrà, G. Reinés i el Marquès de Vivot es moguessin prou. Si bé cal fer memòria de què a la sessió plenària municipal es defensà el punt de vista de l'Arqueològica pels regidors Ll. Martí, E. Sureda, F. Garcia Orell i P. Canet.

Als anys deu a una conferència de Miquel Ferrà a la SAL sobre "La ciutat que s'en va" –i el títol és prou expressiu– es farà memòria de què

"la barbàrie burgesa del segle XIX... en el XX encara segueix"; per manera que danunt les ruïnes de l'antiga ciutat han bastit la "PAÏSA JOVEN" dels seus ensomnis provincians..."

M. Ferrà criticava l'obra de devastació que es duia a terme, amb les "alienaciones" fetes damunt un paper blanc amb un "tiralínies" símbol i instrument del rectilini progrés municipal i administratiu. Denuncia que

"Dins la llar on, altre temps, bullia la saba mallorquina, sols hi hem trobat, en lloc de calius colgats, molinada apagada i cendra freda".

I apel·la a la responsabilitat, que serà una constant a l'història de l'entitat:

"Si mos mancàs coratge per estampar aquesta vergonyosa i trista veritat, els nostros fills la llegirien testimoniada pels diaris locals que, enmig de misèries, escriuen la crònica del temps corrent".

Però a la dècada hi ha un afer que altra vegada mobilitzarà totes les forces de l'Arqueològica: Raixa.

La desmembració del mobiliari i dels objectes artístics de la Casa de Raixa empeny a la SAL per avisar als responsables del perill que corria el Museu d'esser venut a forasters. I tot d'una començaren —al març de 1918— les gestions per aturar momentàniament l'operació.

S'apel·lava al bon nom de Mallorca i es demanava "una decisiva acció popular" per a "redimir (l'illa) de tants de pecats per manca d'estimació de lo nostro".

El 29 de gener de l'any següent l'Arqueològica va fer saber a N'Alexandre Rosselló —com a mallorquí i com a Ministre de la Corona— que Raixa "està en perill de pasar a mans estrangeres"; signant el document G. Llabrés, J.L. Garrau, A.M.ª Alcover, J. Pons, A. Canyelles, R. Isasi, M. Costa, A. Buades, P.A. Sanxo, P. Sampol i Ripoll, J. Ramis D'Aireflor, A. Sanxo, A. Aquiló i J. Planès.

A l'entretant, i per conjurar el desastre, dos socis —G. Reinés i J. Ramis d'Aireflor— ho compraren mentre s'esperava una solució oficial. Però com el Govern, la Diputació i els ajuntaments no prengueren resolucions de tipus econòmic (de veritat a més de dos ni els alçà el ventrell), la Societat obrí una subscripció per salvar Raixa, recollint 1420 pessetes a les que s'hi afegiren els doblers del projecte de restauració del sepulcre de R. Llull i Capella de la Puritat. Amb un comentari feridor: "Quant surti de l'illa i quan es conegui el preu que per vàries de les peces de la col·lecció s'han ofertat, vendran les lamentacions".

Escalivats, per l'experiència, els responsables de la SAL a 1922 demanaren que Sa Llonja, el Consulat de Mar i el seu oratori fossin declarats Monument Nacional. Al mateix temps feien avinent que la Torre de Peraires necessitava reparacions i expressaven la seva preocupació per l'estat del Claustre de Sant Francesc, i plantejaven que la situació de les murades d'Alcúdia era ben desgraciada.

L'any següent sense cap èxit es demanà que Miramar fos declarat parc Nacional, i es denuncià que Sant Salvador d'Artà necessitava mà de metge.

Dos anys més tard, mercès a les gestions de la nostra Societat es pogueren aturar expoliacions a Son Mulet de Llucmajor i a Es Moreis de Porreres, i es defensà la Torre de Ses Puntes de Manacor.

Però a l'entretant, en el Bolletí, aflorà la consciència d'una certa impotència, reproduint el plany de Bartomeu Ferrà a la mort de P.A. Penya, ple d'intencionalitat:

"tot muda! i se millora?
 noltros mesquins, nascuts en Primavera
 del nou Renaixement qu'ara brotona,
 sols havem replegat fenoi i creixos
 en mitx de camps incults; la gran collita
 de blat i xexa, neta de mascara,
 serà p'els nostres fills. Déu la beneiesca!"

Sortadament la Lliga Agrària de Manacor conservava la Torre del Palau Reial i això bastava per cridar *urbi et orbi*

"que l'exemple tengui... molts d'imitadors, que amb patriòtic altruisme i amb veritable amor a la terra procurin la conservació del nostro patrimoni artístic, especialment de les construccions arquitectòniques civils, que són sempre les més amenaçades!"

Motiu d'alegria i d'estudi seria la descoberta del retaule de l'Anunciació a les obres de la cadireta de l'orgue d'aquesta Seu.

Els esglais però hi són presents, perquè a 1926 s'ha fet avinent al Ministre d'Instrucció Pública i Belles Arts "que les restes de les edats primitives, descobertes o que descobresquen a les excavacions de l'antiga Pollentia formin part, com a propis de la Nació, del nostre Museu o del Provincial".

Per cert que com si no fos prou aflictiva la utilització del darrer adjectiu, a la contestació es feia referència de allò de "la patria chica".

Per suposat l'Arqueològica sols pogué recollir al seu llibre d'actes que li produïa "molt de sentiment" el veure "com sortien de l'illa i anaven a parar a un museu del continent, gran nombre d'objectes", i que no abdicaven del desig de "Que enlo venidor les coses que s'anavan trobant romanguessen a Mallorca".

I encara sortí, perquè hi hagué qui s'adonà del que representava la SAL. Per exemple *El Sol* estamparia que "La obra que ha hecho la Sociedad Arqueológica Luliana al cabo de los años no tiene precio".

Als anys trenta hi ha balanç de mig segle d'història. I el President Faust Morell i Gual farà referència al "procés lent i laboriós" que ha permès salvar "estimant a temps, com a relíquies, els trossos de pedra arrabassats a convents, esglésies, i antics palaus", davant "l'inconsciència d'una generació que havia d'entronitzar el mal gust arquitectònic de la darrerria del segle XIX".

Es tancava una època, perquè a partir de 1935 és indubitable que el Bolletí es converteix en "el portaveu més autoritzat i indiscutit de la cultura de Mallorca".

De fet amb la República el Govern Civil va encomanar informes a la SAL, que tengueren conseqüències positives; per exemple a Manacor, en el cas de l'esmentada Torre de Ses Puntetes, i a tot el terme de Pollença. I és amb aquesta nova orientació que l'Arqueològica s'adreçà al Diputat a Corts, Bartomeu Fons, demanant-li que gestionés una representació de l'entitat a la "Junta" prevista per

a dur a la pràctica la Llei del Tresor Artístic, que modificava la vella Comissió Provincial de Monuments¹.

Els anys tràgics de la guerra registraren la mateixa preocupació de sempre.

A 1936 es proposava a la Delegació de Belles Arts la declaració de Monument Nacional a favor de la Cova de Sant Martí, l'església de Sant Pere d'Escorca, el Santuari del Puig de Santa Magdalena, les esglésies de Santa Margalida i Santa Fe de Ciutat, i la de Sant Miquel de Campanet; i encara es plantejava la necessitat d'un inventari artístic de les Illes. I a l'any 1937 amb un text molt fort es va cridar l'atenció a la Delegació esmentada, per les mutilacions i destruccions de monuments prehistòrics a Valldemossa, Santa Eugènia, Artà i Son Servera. Però sobretot cal fixar-se en la Memòria que es va redactar sobre l'organització d'un Museu d'art i d'arqueologia.

Pensem que el fet es produïa a moments de dol per companys traspassats en circumstàncies males de païr. Es una prova de la fidelitat als objectius realment extraordinària. Com no hi havia motiu per cap tipus de gaubança, es devia inventar cada matí un cordó estètic per aferrar-se a la vida...

Respecte als anys quaranta l'esbucament de Ca n'Orlandis del carrer de Sant Jaume va fer desaparèixer la capelleta de la Mare de Déu dels Angels; i aleshores la SAL pegà un cop d'alarma perquè "una rera l'altra van desapareixent" fent la proposta de que s'estudiassin les compensacions escaients, amb la finalitat de que els afectats ho poguessin salvar.

També reclamava beques per a la formació de restauradors. Però sobretot volia que es donassin públiques explicacions per la venda del retaule de la Mare de Déu de les Neus d'Esporles. I a tal objecte declarà que "Si la febre de transacció segueix amb la intensitat actual (1942) quedarà aixugat i mort, el tresor artístic" de l'illa.

El debat obert feia que l'Arqueològica plantejés com atendre a les necessitats econòmiques d'alguns venedors, i que per tant s'exercís el dret de tanteig per aturar la sortida; i que a més s'establís una distinció prou clara entre els particulars, l'Església i les Corporacions.

Encara se'n va ocupar del perill del pas d'objectes d'una "provincia" a l'altra, prenent bona nota, com a símptome, que *El Judío* d'En Murillo, de la pinacoteca de Don Tomàs de Verí, ha passat al Prado.

Altra vegada avaluava el passat, un camí no sempre sembrat de roses, perquè a 1944 encara registrà expoliacions a les Capelletes; per exemple la de Sant Antoni de Pàdua.

Als cinquanta hi ha gestions per a la desaparició del quarter de Cavalleria a S'hort del Rei, per a salvar la documentació dels jutjats, per a rebre el llegat de Mossèn Salvador Galmés, i per a la ubicació de l'estàtua de Jaume Ferrer -propietat de l'entitat- al Consolat de Mar. Però sobretot convé acostar-nos a la declaració de la SAL de 1954 als 75 anys de la seva trajectòria:

1.- Fou una iniciativa particular, a una terra que no té com a virtut més corrent "la perseverància en l'esforç".

¹ Els directius de la nostra Societat d'aquells moments varen ésser més sortats que nosaltres amb el nebot del Sr. Fons el Molt Honorable President de la Comunitat Autònoma, el gran absent d'avui vespre.

2.— Els conceptes ximplés que manejaren els fundadors, i que eren innovadors al XIX, “deurien ésser ja patrimoni comú, sens oposició i trava”.

3.— “Pero no és així dissortadament” perquè els interessos materials, són ara més poderosos i actius que a 1880; per manera que “Hi ha més incomprensió i més dura i sostinguda resistència, activa, de la massa d'interessos que se pretenen oposats a una tasca de contenció, de defensa, de restauració i permanència dels valors del passat”.

La conclusió era que es feia necessari “contribuir a assegurar la continuïtat d'una nissaga, per afermar l'enllaç dels temps sobre un mateix racó de la terra, ajudant al manteniment dels valors essencials de l'esperit endret de la indemostrable tasca d'erosió i al continu deslluïment d'aquests per obra de les forces contràries”.

Capítol apart suposà la presa de consciència per emprendre accions concretes per a la conservació de les torres costaneres, així com per evitar que la febre constructora, esclatada a Porto Pi, no afectàs a la Torre de Peraires.

La dècada dels seixanta començà amb l'esperat Decret de creació del Museu de Mallorca que al seu preàmbul diu textualment que s'ha tengut en compte “L'acord de la SAL”.

Efectivament per escriptura pública de 17 de juliol de 1966 es depositaven per part de la nostra Societat al Museu vint i quatre taules gòtiques. A partir d'aquell moment l'Estat deuria a l'Arqueològica tan valuosa aportació; i sols per aquest fet, idò, la nostra Comunitat Autònoma —que té transferida la gestió del Museu— serà deudora a la SAL. Per això és més sensible l'entitat a qualsevol gest dels nostres homes públics.

Sortadament el Casal Aguiló convertit en seu, mercès a la família de n'Estanislau Aguiló, permetrà altra volta la possessió d'un bon patrimoni, i com és natural la tasca continua:

Primerament gestionant que les dues arcades d'època islàmica empostrades als murs del quarter de Cavalleria siguin conservades. Després defensant que a les noves Ordenances municipals de Ciutat es restablesqui el Patronat de la Ciutat Antiga, i conseguint representació a la Junta de Qualificació, valoració i exportació d'obres d'importància històrica i artística.

Però aviat es repeteixen els esglais: l'estimbament de la murada del Baluart de Sant Pere i l'amenaça d'esbucament de Santa Catalina de Sena.

Dintre la línia apuntada l'Arqueològica també es preocupà de conèixer tots els detalls del llegat Saridakis cedit a la Diputació i de quin perill corrien els Rimmonims d'aquesta Seu, així com el fort de Sant Carles passàs a la Ciutat, i que el Palau Verí —declarat monument Històric Artístic, després monument en ruïnes i finalment esbucat— es dugui a bon terme l'obligada reedificació del Pati.

Al Capítol de la Seu li demanarà que s'arraconi el tornaveu (*s'esclatassang*) de sa Trona grossa, per no tenir ja utilitat, i a l'Ajuntament ciutadà que doni continuïtat a les arcades de la Plaça Major. I encara hi ha el valor per insistir en demanar que els objectes que hi ha dipositats a la Reial Armeria, tornin a l'Illa.

Especial interés em sembla que té l'Informe que la SAL redactà sobre el projecte d'autopista a l'aeroport; perquè suposa una modificació irreversible i definitiva del paisatge urbà, una pèrdua per a la Ciutat del seu perfil peculiar.

i perque resta altura i categoria a les murades i al conjunt artístic d'aquestes, de la Seu i del Palau de l'Almudaina. Afegint-li: "Sabem que la ximple expressió del nostre vot contrari, serà sens dubte un pur crit en el desert" però no volem que futures generacions ens puguin exigir comptes per "un tresor malferit i despreciat".

Cal també valorar com va fer a saber als responsables que la restauració de l'Almudaina es duia amb massa secret, la preocupació per certes obres vora de la carretera de Valldemossa, preocupació que fou un trist presagi del que ha passat i ara mateix passa. Es a dir que dissortadament l'encertaren al destapar el problema de Valldemossa.

Al final dels seixanta el President Pons i Marqués, per molta gaubança que produís el llegat de n'Antoni Mulet, les ganes de fer reviure els Amics del País, i el cel per seguir salvant edificis com Ca n'Andreu del Call, faria declaracions prou aclaridores:

"La nostra història és la de la defensa dels interessos del nostre Patrimoni històric i artístic, que no sempre coincideix, ans topa sovint amb d'altres diversos interessos, fins al punt de fer en moltes ocasions inevitable una col·lisió en la que els darrers no duïen, a la pràctica, la pitjor part".

No més començats els setanta, a la darrera Junta General de la Societat que presidí J. Pons, encara era més pessimista:

"la costa mallorquina i el seu paisatge es considera totalment perdut. Anarquia a les construccions del litoral, començant a penetrar cap l'interior de l'illa"; treient el cas d'una construcció de pisos a Binissalem que destrueix l'estètica de la plaça. I concluint amb defalliment que "no hi ha institució que pugui amparar i defensar lo Vell contra la invasió de lo modern i utilitari".

El període dels anys setanta posterior a la desaparició de J. Pons es significà per la petició a l'Ajuntament pobler que la vila tingués com a topònim Sa Pobla, i per la promoció de la conservació dels carrers antics de Ciutat.

I arribam als anys vuitanta, que és tant com dir que l'Arqueològica esdevé centenària. Una dècada de la història nostrada que sap de les expressions sobre posar remei a la deixadesa en què es troba la tomba del Mestre Ramon, de les preocupacions per l'estat de conservació de les restes arqueològiques de Sa Dragonera, i de l'advertència sobre el perill que suposen alguns tipus de restauracions i neteges com la de la portada de Sant Francesc considerada com a un fet lamentable.

Es formulà una aspra protesta als responsables de la destrucció indiscriminada de la decoració mural de Ca'n Gelabert de Binissalem, demanant que el dictamen tècnic que recollia la impossibilitat de salvar-la es fes públic. D'igual manera es sollicità dels poders públics una acció completa per a la salvaguarda de les reste de la torre d'època islàmica trobada al Puig de Sant Pere, i que sigui declarada com a bé d'interés cultural, amb aquesta precisió:

“Encara que els anys hagin passat i el temps esborri les malifetes i atemptats contra el nostre Patrimoni artístic, el record de la destrucció de la Porta de Santa Margalida encara està present en el nostre ànim”.

Tampoc hi hagué pèls a la llengua per condemnar els desastres ocasionats a Ca'n Partit d'Eivissa i al Mercat de Muro. I per enèssima la SAL es preocupà de la falta de consciència ciutadana per aturar el mallbé quotidià produït pels jocs de pilota del jovent contra la portada de Sa Llonja.

Per altra banda, a moments en què la nostra Universitat recobrava l'arxiu de l'antiga Universitat Literària –tancada als anys trenta del segle passat– així com alguns dels seus símbols com la bandera i la massa del videll, traspassats pel Patrimoni de l'Estat, l'Arqueològica diposità també l'antiga birreta de Doctor i el Segell de la Universitat que guardava a les seves col·leccions del Casal Aquiló.

L'any 1988 uns nous Estatuts fixen l'adequació de la nostra Societat a les realitats actuals, tenint present especialment dos fets: l'existència de la Universitat i el règim autonòmic per a les Illes.

Així doncs un dels objectius suposà impulsar la defensa, la conservació i la restauració del Patrimoni cultural de les Illes –d'una manera especial el propi dipositat en el Casal Aquiló, en el Museu de Mallorca i d'altres Corporacions, però també el d'altres societats i el de les col·leccions particulars– amb els mitjans que estiguin al nostre abast.

Per aconseguir aquest objectiu ens farem representar a tots els organismes pertinents; promourem, mitjançant convenis precisos, les accions que siguin escaients i en recollirem i divulgarem els resultats;² organitzarem bianualment un Congrés, (Precisament estam avui aquí per dur a terme el primer); fomentarem la recerca científica sobre aquest patrimoni, i en aquest sentit volem fer de pont entre la Universitat i la resta de l'entorn cultural.

Per cert que ja hem creat un Institut a l'efecte, que per acabar de desenvolupar esperam les conclusions d'aquest Congrés.

Establirem delegacions en les diverses poblacions, i crearem Comissions d'estudi per tal d'elaborar o analitzar informes i emetre dictàmens.³

Paral·lelament mantindrem completament i posarem a disposició dels investigadors i estudiosos la Biblioteca General de l'entitat, els fons especials i l'hemeroteca, amb la finalitat de construir un Centre de Documentació especialitzat en la Història i el Patrimoni de les Illes.

Mercès a la Conselleria de Cultura començarem immediatament la restauració del nostre Casal per a poder fer realitat aquest centre esmentat, amb una partida de cinc milions consignada als Pressupots per aquest any, i la resta com

² El Conveni signat amb la Conselleria de Cultura, l'estiu passat, que va permetre salvar el tresor almohade –ja dipositat al Museu de Mallorca– pot ésser paradigmàtic al respecte.

³ El passat novembre duguerem a terme una d'aquestes comissions sobre la problemàtica del Barri Xinès de Ciutat, presidida pel Dr. J.F. Conrado de Villalonga, i de la que foren membres els Drs. A. Santamaría, P. Salvà i J. Morata, tots ells Professors de l'UIB, i el jurista i antic President de la Casa Sr. N. Morell. Mercès a la Universitat tenim el video pres a la Sala d'Actes de l'Escola Universitària d'Estudis Empresarials.

a conseqüència del Conveni de la mateixa Conselleria amb el Ministeri de Cultura de l'Estat.

Per fer possible aquesta *lletra* dels Estatuts comptam amb tres eines essencials: El Bolletí –el més antic després del de la Reial Acadèmia de la Història– que garantitza la difusió de la recerca, la sèrie de monografies dedicades a temes ben concrets i els convenis precisos que esperam establir per assegurar la tasca que l'Arqueològica vol aportar a la nostra Comunitat.

... ..

Vet aquí la nostra trajectòria, balanç actual i projecte d'actuació immediata. Es l'actiu, pens, que legítima el protagonisme de la convocatòria d'aquest Congrés. Un congrés que haurem de convocar bianualment per poder prendre el pols sovint, sovint... Sobre tot si hi ha perill de què per causa de la crisi que se'n predica, altra volta es doni de OLIM OPULENTA... NUNC INFELIX.

Un Congrés que converteix a la nostra Comunitat Autònoma en capdavantera en qüestions fonamentals entorn del Patrimoni Cultural.

A l'Arqueològica per espai de més de cent anys hi ha hagut de tot: cel, nirvis, mala boca, desitjos, i algunes utopies; molta feina, sentit de la responsabilitat social, i una il·lusió mai apagada per mantenir els objectius de defensa del Patrimoni. Però ha arribat el dia i l'hora d'agafar el problema –amb tota la seva dimensió real– amb les dues mans, al contrari les solucions s'ens escaparan definitivament.

Sabem per experiència reiterada que espesses vegades el llenguatge fervorós emprat pel lletrats topa ferm amb l'articulat dels lletrats. Al llarg del Congrés pot ésser que hi trobem remeis eficaços.

Com a darrera reflexió cal tenir present que no és suficient concebre i promulgar bones lleis, perquè això la intel·ligència ho sap fer. Es necessari després convertir-les en institucions, en costums, i en normes habituals.

De paciència i temps n'hem tengut sobrança. Per ventura el que ens ha mancat és la tenacitat per aconseguir aquesta habituació. Perque ara mateix, per afrontar el corrent fàcil de fer el que sigui per perllongar una situació poc cívica envers el patrimoni cultural, es necessita més energia de convicció personal que en qualsevol altra època.

Siem clars: acostumats a valorar, com més va, el que sols té interès professional ja no es distingeix prou entre aquest i el que té valor cultural. Per qualque cosa B. Russell deixava ben ferimat que "no val la pena fer un dany actual amb vistes a un bé futur..."

I és que el conflicte està servit entre els qui n'estan tan impressionats pel que saben que han oblidat el que no saben, i els qui estan més interessats en el qui ignoren que en el que coneixen...

Res pitjor ens podria esdevenir –als qui fa ja massa estona que ens sentim ciutadans d'un món aliè a tants de despropòsits entorn als béns culturals que (Rilke dixit) sols ens quedàs el camí d'ahir i la tardana felicitat d'un costum que es fruï en nosaltres i jamai se n'anà.

No ens interessa gens ni mica aquesta enclaustració concupiscent. Per la senzilla raó de què com el temps corre i la Història continua, hi volem tenir el protagonisme i la responsabilitat que ens pertoca.

Però això és contrapassar les conclusions del Congrés, que es redactaràn dimecres que ve. A més a la veu del qui modestament representa l'Arqueològica s'hi han d'afegir encara la del director del Museu de Mallorca —el gran objectiu de la SAL— i la del Bisbe de Mallorca, perquè fou aquesta Església mallorquina la que ens va enconar. I encara hem d'escoltar l'orgue de la Seu —peça clau del nostre Patrimoni— mercès a Mossèn Guillem Fiol.

Moltes gràcies Excms. Honorables i Il·lms. Senyors per la vostra presència. I al Capítol de la Seu per l'acollida.